

Otázka: Temperament a charakter

Předmět: Psychologie/ZSV

Přidal(a): Monika

A) Temperament

- z latiny *temperamentum* = *smíchání*
- **zděděné** a **vrozené** vlastnosti
- určují **dynamiku** a **intenzitu** prožívání a chování
- určují zejména tempo průběhu a střídání našich psychických procesů a stavů (rychlost myšlení, intenzita citů, mimika, pohyblivost ...)
- nejvíce ovlivňuje citový život a motoriku
- v historii řady teorií:

1) Antická teorie

- nejstarší teorie, udržela se dodnes → **klasické temperamenty**

Hippokratés (5. – 4. stol. př. n. l.)

→ úpravu udělal **Galénos** - rozvinul typy ještě o **živly** a **barvy**

- v těle člověka jsou 4 základní tekutiny = šťávy → **šťávová teorie**

1. krev = sanguis => sangvinik

2. žluč = cholé => cholerik
3. černá žluč = melan-cholé => melancholik
4. sliz = phlegma => flegmatik

- podle toho, jak jsou tyto šťávy namíchané (podle toho která převažuje), je osobnost daný typ

- **Sangvinik** - duševně rychlý, čilý

- jeho city nejsou hluboké (snadno vznikají, zanikají)

- veselý, optimista

oheň, červená, teplo, typ mužský

- **cholerik** - výbušný, vzteklý

- city vznikají náhle a jsou silné

- špatné sebeovládání

vzduch, žlutá, chlad, typ neženský

- **melancholik** - dobrotivý, laskavý, pesimistický, smutný

- city vznikají pomalu a příliš se neprojeví, ale jsou dlouhodobé

- nedokáže se moc dobře přizpůsobovat

země, černá, sucho, typ ženský

- **flegmatik** - pomalý, klidný, nenechává se vyvést z míry

- city vznikají velice pomalu, jsou slabé a nevýrazné

voda, bílá, vlhkost, typ neženský

2) Teorie I. P. Pavlova

- terminologii přejímá, ale neříká, že temperament je namícháním šťáv v těle člověka → rozhodující jsou vlastnosti nervové soustavy - **vzruch** a **útlum**

- rozdíly v temperamentu jsou ovlivňovány **sílou, pohyblivostí** a **vyrovnaností**

typ - **SLABÝ** ... *melancholik*

- **SILNÝ** - **nevyrovnaný** ... *cholerik*

- **vyrovnaný** - **pohyblivý** ... *sangvinik*

- **nepohyblivý** ... *flegmatik*

sangvinik - živý, pohyblivý, nestálý

cholerik - silná podrážděnost, ukvapenost

melancholik - plachost, zranitelnost, uzavřenost

flegmatik - pomalost, klid, malá přizpůsobivost

- ani jeden **není kladný ani záporný**

- podle Pavlova jsou typy vrozené, ale lze je ovlivnit výchovou a sebevýchovou

3) Teorie H. J. Eysencka

- vychází z temperamentu, snažil se spojit různá pojetí

- 2 základní osy (dimenze): **A. EXTROVERZE - INTROVERZE**

- **EXTROVERT**

- zaměřen na vnější svět
- společenský, družný, otevřený, snadno se adaptuje, často jedná impulzivně, lehkomyšlnější
- v očích druhých vzbuzuje **sympatie x antipatie**

- **INTROVERT**

- zaměřen na své nitro
- uzavřený, rezervovaný, „má raději knihy, než lidi“, vážný, pesimistický, všechno si pečlivě promýšlí
- extrémní introverze = **autismus**
- v očích druhých vzbuzuje **směšnost x úctu**

- **LABILITA - STABILITA = NEUROTICISMUS**

- **LABILITA**

- citová nestálost, neklid, úzkost, přecitlivělost, podrážděnost, nízká sebedůvěra → až pocity méněcennosti

- **STABILITA**

- citová stálost, klid, důvěra světu
- tyto typy jsou dány dědičně (až 80 %), ale prochází věkovým vývojem

LAB + EX = cholerik

LAB + IN = melancholik

STAB + EX = sangvinik

STAB + IN = flegmatik

4) Konstituční teorie

Kretschmer

konstituce = stavba těla

- mezi určitou **tělesnou stavbou** a určitou **duševní nemocí** je **vztah**

somatotyp → duševní choroba

u hubených - schizofrenie

u obézních - manicko-depresivní stavy (psychóza)

- vazby jsou: hormonální a nervové

- duševní choroba je pouze krajní podoba určitého temperamentu, s nímž se normálními stupni setkáváme u zdravých lidí

- 4 základní somatotypy (typy tělesné stavby):

- **PYKNICKÝ** - zaoblená postava, střední výška, velké rozměry vnitřních dutin = „kulaťoun“, hromadí tuk, kratší končetiny, krátký masivní krk, kulatý široký obličej, malé kulaté oči
- **ASTENICKÝ = LEPTOZOMNÍ** - postava střední až vyšší, útlost všech tělesných částí = „hubeňour“, malá hmotnost, podlouhlý obličej, ostrý profil
- **ATLETICKÝ** - mohutná kostra, svaly, střední nebo velká výška, široká ramena =

„vazoun“

- **DYSPLASTICKÝ** – člověk je něčím nepravidelný (nejčastější)

Pyknik → CYKLOTYMNÍ temperament

cyklotým: střídání protikladných nálad, společenský, srdečný, bezprostřední, praktický, sklon k požitkářství

→ při poruše osobnosti: **CYKLOID**

→ při silné poruše osobnosti: **CYKLOFRENIK** (maniodepresivní onemocnění)

Astenik → SCHIZOTYMNÍ temperament

schizotým: dráždivý, netečný, tupý, protiklad mezi všedním povrchem a bohatým vnitřním životem disciplinovaný, asketický, duševní život plný zvrátů, houževnatost, fanatičnost, teoretičnost

→ při poruše osobnosti: **SCHIZOID**

→ při silné poruše osobnosti: **SCHIZOFRENIK** (trpí bludnými představami, halucinacemi – dochází k rozpadu osobnosti)

Atletik → IXOTYMNÍ temperament

ixotým: pomalý, důkladný, duševně těžkopádný, prakticky zaměřen, při podráždění je brutální

→ při poruše osobnosti: **IXOID**

→ při silné poruše osobnosti: **KATATONICKÁ SCHIZOFRENIE** (není příliš častá, strnutí v oblouku), **EPILEPSIE**

Dysplastik → ŽÁDNÝ temperament

- většina lidí (typů) je smíšených (90% populace)

5) Scheldonova teorie

- osobnost je nejvíce určována tělesnými faktory → 3 základní tělesné tvary

endomorfní - tělo je utvářeno vnitřně, převládá tuk, převaha zaoblených a měkkých tvarů, dobře vyvinuté trávicí ústrojí

mezomorfní - tělo utvářeno zvnějšku, převaha svalů, převaha somatických struktur (kosti, svaly)

ektomorfní - tělo utvářeno křehce, dominuje nervová soustava, málo rozvinuté struktury somatické, v poměru k váze má velký povrch, vysoce smyslově citlivý na vnější svět

endomorf → viscerotonní typ

- společenský, uvolněný, s pomalejšími reakcemi, sklon k pohodlí, srdečný, lakomý

mezomorf → somatotonní typ

- aktivita, smělost, agresivita, touha po dobrodružství, riskování, je sebevědomý

ektomorf → cerebrotonní typ

- neustále kontroluje chování, citově zdrženlivý, rád samotu, touha schovat se před světem, vztahovačnost

B) CHARAKTER

charassein = vtisknutá značka, otisk

- obsah osobnosti = **povaha**
- souhrn psychických vlastností osobnosti, které se projevují v mravním jednání
- projevuje se ve vztahu mezi člověkem a ostatními, prací, přírodou a sebou samým
- charakter se formuje výchovou, sebevýchovou, veškerým sociálním prostředím, medií, knihami ...
- soustava vlastností, které se týkají pojetí a způsobu života, hodnotové orientace a vztahů k lidem a mravním normám
- tvoří morální profil člověka → výsledek sociálního působení
- charakterové vlastnosti jsou stálé, mohou se ale změnit
- charakter není vrozený, je získaný v průběhu života – jako důsledek působení sociálního okolí na člověka
- důležitost **interiorizace** = zvnitřnění určitých norem (člověk přijme normy za své)

tvoří se od **3. roku života** a je spojen s **negativismem**

- posuzuje se z **vnějšího jednání**

Struktura charakteru

- přesvědčení a světový názor (smysl života, štěstí, politické otázky, kulturní přesvědčení ...)
- vztah k lidem (objevují se předsudky, důvěřivost, lakota, společenská, závist ...) vztah není vždy kladný nebo záporný, prochází změnami
- vztah k práci (svědomitost, houževnatost)
- vztah k sobě (sebeúcta, upřímnost, samolibost), důležité je pravidelné hodnocení
- vztah k hodnotám, morálce (statečnost, čestnost, upřímnost)
- vztah k věcem a majetku

- vztah k přírodě (zvířata ...)

hodnota- vlastnost, kterou přisuzujeme objektu podle toho, jak uspokojuje naše potřeby a zájmy

Charakter podle Pecka a Havinghursta

- na základě psychické a morální zralosti
- 5 typů odpovídajících vývojovým stádiím:

- **AMORÁLNÍ**

- kojenec (1. rok života)
- egocentrický, bezohlednost k druhým, impulzivní

- **PROSPĚŠNÝ**

- rané dětství (do 10ti let)
- impulzivní, egocentrický, plní potřeby druhých po příkazu
- zmírněný amorální

- **KONFORMNÍ**

- starší školní věk (10 - 15 let)
- snaha chovat se jako ostatní

- nechce být společensky kritizován, jediná starost je - nezadat si společensky „co by tomu řekli ostatní?!“

- **IRACIONÁLNĚ VĚDOMÝ**

- adolescence (16 - 20 let)

- vlastní vnitřní vzorce špatného a dobrého a bezhlavě je dodržuje, nekouká na sociální dopad
→ abstraktní principy

- **RACIONÁLNĚ ALTRUISTICKÝ**

- dospělost

- pevné morální vzorce a normy, ale nedodržuje je, zohledňuje dopad na druhé

Charakter podle Piageta

- **heteronomní morálka** - jednání jedince určováno z vnějšku
- **autonomní morálka** - normy jsou zvnitřněné (interiorizace) → exteriorizace - přenesení norem na další osobu